

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

II. An proceßiones personarum immediaté sint à natura, seu essentia diuina, an per aliquam eius operationem, & qualem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

2 2 Secunda ratio est S. Thomæ eodem art. 5. Quia processiones in diuinis consisti debent secundum operationes immanentes, vt supra dictum: Cum igitur in Deo velut agente merè intellectuâ duæ sint tantum operationes immanentes, scilicet intelligere & velle, sequitur etiã duas tantum in eo processiones reperiri, & non plures.

Tertia ratio colligitur ex discursu totius articuli eiusdem. Nam si aliæ præterea assignandæ essent processiones, eæ deberent assignari, vel secundum attributum bonitatis; sed hoc immediatè non est operatiuum, nec operatio, vt patet; vel secundum attributum potentia; sed hæc non est operatiua ad intra, sed solum ad extra; ad quam proinde pertinet processio creaturarum, non personarum diuinarum: vel secundum alias, atque alias immanentes actiones intellectus & voluntatis, sed hoc non; quia secundum rem in Deo vna tantum est operatio intellectus, & vna voluntatis: vno enim simplicissimo actu Deus omnia intelligit, & similiter omnia vult; secundum rationem verò nostram, etsi plures in eo actus intellectus & voluntatis distinguamus, tamen id ad rem ipsam nihil refert, & possunt à nobis in infinitum plures & plures ratione distingui; nec tamen infinitas esse personas possibile est. Qui discursus S. Thomæ licet sint optimæ congruentiæ huius mysterij, tamen non sunt ita per se euidentes, vt omnino conuincant intellectum; præsertim quoad partem affirmatiuam, esse duas in Deo processiones; etsi quoad negatiuam, plures non esse, sint non parum efficaces.

2 3 Obiectiones contra processiones, & pluralitatem personarum in diuinis, dissoluimus supra q. 1. dub. 4. Illud solum hoc loco notandum ex Vasquez disp. 111. num. 1. falsò à quibusdam recentioribus tribui Richardo de S. Victore; quasi senserit, vtramque processionem esse per voluntatem; cum tamen lib. 3. de Trinitate à cap. 2. vsque ad 10. vbi de hac re disserit, solum probet, ex amoris perfectione, tres debere esse personas; qua ratione vtuntur etiam Alensis 1. p. q. 43. m. 5. & q. 45. m. 7. Bonaventura in 1. d. 2. q. 4. Maior q. 6. a. 1. certi interim; alteram processionem esse per intellectum, alteram per voluntatem. Refertur etiã Raymundus Lullus sensisse, stante quamuis Trinitatis mysterio, vnam tantum esse processionem in diuinis; quæ duo simul consistere non possunt, vt ex dictis colligitur, & fusius persequitur Suarez lib. 1. cap. 9. n. 7. Quid autem omnino de ipso, & ipsius doctrinâ sentiendum, incertum est, vt videre est ex ijs; quæ de hac re disserit Vasquez disp. 133. & dictum supra q. 1. dub. 2.

D V B I V M II.

An processiones personarum immediatè sint à natura, seu essentia diuina; an formaliter per intellectum & voluntatem.

S. Thom. 1. p. q. 27. a. 1. & seqq.

1 C Vm dubio præcedenti constitutum quidem sit, atque inter Scholasticos indubitatum, pro-

cessiones diuinas esse secundum operationes, seu actiones immanentes, respondentes intellectui & voluntati; quo tamen modo id accipiendum sit, an ita, vt solum quadam accommodatione & appropriatione secundum eas operationes existant diuinæ processiones; an verò etiã propriè, formaliter, & immediatè per intellectum & voluntatem, seu per operationes intellectus & voluntatis diuinæ personæ procedant, à nonnullis in controuersiam vocatur. Et omisso temerario pronuntio Hieronymi Zanchij Calvinistæ, qui lib. 5. cap. vlt. de Trinitate dixit, Theologorum axioma, quod filius procedat per intellectum, & Spiritus sanctus per voluntatem, esse temerarium; Durandus in 1. dist. 6. q. 2. à num. 6. negat filium propriè & formaliter produci in diuinis per actum intellectus, & Spiritum sanctum per actum voluntatis; eo quod intelligere & velle nec sunt productiones personarum; vt ipse absoluta & communia omnibus personis; nec principia productionum; cum ex his actibus natura sua nihil aliud sequatur aut constituatur, iuxta Aristotelem 9. metaph. Quare etiam exclusi à Deo per intellectum intellectus & voluntate, cum omnibus actibus suis, adhuc esset, inquit, num. 10. in diuinis generatio filij & spiratio Spiritus sancti; ita quod hæc sint in diuinis ex secunditate nature radicaliter; quam secunditatem habet ex sua infinitate, & non ex hoc, quod est intelligens, & volens.

Fatetur tamen inferius num. 18. per accommodationem quandam rectè dici, filium procedere per modum intellectus, Spiritum autem sanctum per modum voluntatis; eo quod in natura intellectuali creata, quæ est imago quædam diuinitatis, prima emanatio est secundum intellectum; alia autem sequens, in qua terminatur emanatio materis infra naturam intellectualem, est emanatio pertinet ad voluntatem: quod pari etiam modo & proportione in generatione filij, & spiratione Spiritus sancti accidit. Et sic intelligenda sunt, inquit, quæ dicuntur circa materiam istam, de modo processionis diuinarum personarum, quoad verba Doctorum, quæ videntur innuere, quod intelligere & velle, seu diligere sint rationes emanationum diuinarum. Hoc enim dicunt, solum secundum quandam adorationem ad ea, quæ inueniuntur in imagine creata. Sentit ergo Durandus, processiones diuinas esse immediatè per naturam, & non per intellectum aut voluntatem; ac proinde personas procedentes propriè ac formaliter non esse Verbum vel Amorem; sed tantum per quandam appropriationem, Similia habet idem Durandus in 1. dist. 10. q. 2. Tribuitur etiam hæc sententia à Gregorio de Valentia infra Gregorio Ariminensi; sed cuius diuersa fuit sententia, vt bene Vasquez disp. 111. cap. 1. & dicitur dub. 5.

3 Vt hæc res explicetur, notandum est, non esse in præsentia quætionem, an natura siue essentia diuina sit aliquo modo principium substantiale Quo, respectu productionis personarum; de hoc enim ex instituto agendum dub. 5. nec etiam, an productio personarum sit naturalis, & per modum nature, an voluntaria & libera; de hoc enim agitur dub. 6. sed solum an natura ipsa diuina sit immediatum principium Quo productionis personarum; ita vt secundum rationem nostram inter naturam diuinam, & personas procedentes, non intercedant medijs actus intel-

lectus

lectus & voluntatis, nec tanquam principium Quo
producenti personas, nec tanquam ipsa productio
personarum.

4 Assertio I. Processiones diuinæ licet ex ipsa fecunditate naturæ, velut ex se communicabilis pluribus personis, ortum habeant, immediate tamen non sunt ab ipsa natura, quæ talis est. Hæc est communis sententia Doctorum contra Durandum, quam speciatim tradunt S. Thomas hac tota questione 27. vbiq; asserens & supponens, personas diuinas vere, proprie, & formaliter procedere per intellectum & voluntatem, & art. 1. dum idem docuisset, addit in fine: *Et sic fides Catholica processionem ponit in diuinitate.* Idem docent Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & q. 43. memb. 3. art. 1. Bonaventura in 1. d. 10. & dist. 27. q. 1. Henricus quodlib. 6. q. 1. Scotus quodlib. 2. art. 2. & in 1. dist. 2. p. 2. q. 4. & dist. 27. q. 1. & 2. Richardus in 1. d. 2. q. 1. Gabriel dist. 7. q. 2. a. 1. 2. & 3. Marfilus in 1. q. 6. a. 1. Caietanus hic q. 27. a. 1. & recentiores omnes; qui etiam subinde graui censura Durandi sententiam notant; Gregorius de Valentia q. 1. p. 3. censet *temerariam, & contra fidem*; Suarez lib. 1. cap. 5. num. 4. ait, *esse temerariam, & erroris proximam, alienamq; a sensu sanctorum, & a modo loquendi Scripturæ*; Valquez disp. 1. 1. cap. 2. ait, *in modo saltem loquendi non differre sententiam Durandi ab errore Alogianorum, qui dicebant, non esse in Deo verbum proprium.*

5 Probatum assertio primò ex Scriptura, quæ cum filium vocat *verbum*, Ioan. 1. & 1. Ioan. 5. aperte indicat, eum procedere instar verbi dictione, adeoque per intellectum; cum verbum mentis non nisi dicendo per intellectum producat. Idem patet ex nomine *Sapientia*, quod eidem tribuitur, Prouerb. 8. Eccles. 24. Sap. 7. vbi etiam dicitur, *Ego ex ore altissimi prodij.* Os enim quasi Dei appellatur mens atque intellectus diuinus, quo nobiscum loquitur. Quod si, iuxta Scripturam, filius procedit immediate per intellectum, Spiritus sanctus vtiq; procedet per voluntatem; non immediate per naturam: tum vt seruetur proportio inter utramque processionem, & operationem tam intellectus, quam voluntatis. Tum quia alias origine prior esset processio Spiritus sancti processionem filij; sicut ratione prior est natura, & essentia diuina, intellectu seu intellectione diuina; id autem est contra fidem, quæ vbiq; tradit, Spiritum sanctum esse tertiam personam Trinitatis, non secundam.

6 Secundò probatur assertio ex SS. Patribus, qui non solum supradictum loquendi modum Scripturæ diligenter imitati, atque etiam contra Alogianos hæreticos tutati sunt; sed etiam expressè docuerunt, filium procedere per intellectum, seu memoriam; & Spiritum sanctum per voluntatem, quem etiam vocarunt *Amorem, dilectionem, & charitatem* patris ac filij. Vide Irenæum lib. 2. cap. 48. Basilium homil. in cap. 1. Ioan. Cyrillum lib. 1. in Ioan. cap. 5. Augustinum lib. 5. de Trinit. cap. 6. 13. 14. & lib. de cognit. veræ vitæ cap. 14. 16. 17. & 18. Theodoretum lib. 2. ad Græcos, Anselmum in monolog. cap. 45. 46. 47. & 48. Damascenum lib. 1. fid. cap. 6. & Fulgentium lib. 3. ad Monimum cap. 7. vbi ait: *sic est verbum apud Deum, sicut est in mente verbum, sicut in corde consilium. Cum enim mens apud se verbum habet, vtiq; cogi-*

tando habet; quia nihil aliud est apud se dicere, quam apud se cogitare.

7 Tertio probatur ratione. Tum quia in nulla natura, productio vel communicatio naturæ immediate fit per ipsam naturam seu essentiam, sed per potentiam seu operationem propriam tali naturæ; quæ quidem in Deo ipso, & ad intra, velut in ente merè intellectuali, non est nisi actus intellectus & voluntatis. Tum quia alias filius non proprie, sed tantum per quandam appropriationem esset *verbum*; quod etsi concedat Durandus, est tamen contra proprietatem Scripturæ, & SS. Patrum, ac in modo saltem loquendi consonat damnata hæresi Eunomij & Alogianorum, qui itidem dicebant, in Deo non esse *λογον* seu verbum proprie, vt dicitur quæst. 4. dub. 2. Tum quia alias nulla ratio posset assignari, nec cur processio filij ordine originis prior sit processionem Spiritus sancti; aut cur hæc non sit etiam generatio; aut cur non etiam Spiritus sanctus vere ac proprie sit imago Patris ac Filij; aut cur duæ tantum, non plures sint processionem; quæ omnia in Theologia sunt absurda.

8 Assertio II. Processiones personarum immediate sunt per intellectum, & voluntatem diuinam; ita vt filius per intellectum; Spiritus sanctus per voluntatem procedat; abstrahendo, an actus intelligendi & amandi sint principium Quo producenti personas; an ipsa productio. Ita omnes authores citati pro præcedente assertione; nec verò minus certa est hæc assertio, quam præcedens; siquidem & ipsdum argumentis probatur, & ex præcedenti sequitur. Si enim à natura ipsa diuina, qua tali, non immediate procedunt personæ; ergo immediate procedunt per intellectum & voluntatem: præterquam quod de intrinseca ratione verbi est, procedere per intellectum; & de ratione Amoris, procedere per voluntatem.

Obijcitur primò, quod SS. Patres quandoque dicunt, filium procedere per naturam, non per voluntatem. Respondetur hoc ipsos dicere eo sensu, vt significent, filium non esse adoptiuum, seu per electionem & adoptionem; sed naturalem, per communicationem scilicet eiusdem naturæ; aut non liberâ processionem, sed merè naturali ac necessaria processionem esse filium Dei, vt dicitur dub. 6.

9 Obijcitur secundò, ex ipsa fecunditate diuinæ naturæ conuenire eidem, quod sit communicabilis personis pluribus: Ergo communicatio immediate fit per naturam. Respondetur negando consequentiam. Satis est enim, quod mediantibus, iuxta rationem nostram, actibus intellectus & voluntatis hoc fiat; qui itidem fundantur quasi in natura, & ab ea vim habent.

10 Obijcitur tertio. Intelligere & velle sunt actus essentielles, & communes omnibus personis, nec à parte rei inter se diuersi; processionem autem non sunt communes; & inter se realiter distinguuntur, saltem si actiuam cum passiuâ conferamus. Ergo intelligere & velle saltem non sunt ipsæ processionem actiuæ, seu productionem personarum.

Respondetur, intelligere & velle posse dupliciter considerari; primò absolute & in se, ac sine relatione productionis ad terminum productum;

Secun-

Secundò cum adiuncta relatione productionis: priori modo sunt actus communes, & inter se non nisi ratione distincti; posteriori sunt notionales, & proprii personarum, atque etiam (si relativiè oppositi sint) inter se realiter distincti, vt pluribus dicitur dub. 3. & 4.

11 Obijcitur quartò, omnes alias naturas esse fecundas proximè ipsà sua substantia; non autem per intellectum aut voluntatem; vt quæ non sunt potentia productiua alicuius alterius termini saltem realiter distincti, vt ex Philosopho 9. metaph. dictum.

Respondetur, nullam naturam creatam in actu secundo immediatè seipsa esse fecundam; sed vel nullo modo esse fecundam, vt in natura spiritali Angelica accidit; aut solum esse fecundam ad producendam aliam, adiuncta & mediante potentia generatiua; quæ quidem vt in rebus corporalibus materialibus, & ab intellectu & voluntate necessariò diuersa est, ob imperfectionem horum agentium; ita in natura diuina non potest ab intellectibus potentibus, seu actibus intelligendi & amandi, vilo modo esse distincta. Quod autem in rebus creatis intelligendo aut volendo nulla alia substantia producitur, ob imperfectionem itidem eorundem agentium accidit; satis interim est, & intelligendo produci verbum; & volendo seu amando amorem; quæ in diuinis non possunt esse nisi substantia, & ipse Deus; etsi quidem Aristoteles hoc mysterium minimè agnouit, de rebus creatis solum locutus.

D V B I V M III.

Per quasnam operationes intellectus & voluntatis procedant personæ diuinae.

S. Thomas 1. p. q. 27. a. 1. & seqq.

1 ETiam si personæ procedant per intellectum & voluntatem; non tamen constat inter Doctores, per quos actus intellectus & voluntatis formaliter procedant; an per actus intelligendi & amandi formaliter; an per actus ab intellectu & voluntate distinctos. Et ratio difficultatis colligitur ex præcedenti dubio, quæ in hoc consistit. Nam si pater intelligendo generat filium, & Pater simul cum filio amando spirant seu producunt Spiritum sanctum: Ergo omnes personæ in diuinis generant & spirant; quia intelligere & amare commune est omnibus personis.

2 Ad præsentis ergo difficultatis explicationem, sunt de proposita dubitatione quatuor sententiæ; è quibus duæ priores, velut falsæ & improbabiles, sunt à nobis refutandæ; tertia bono sensu exponenda ac probanda. Prima sententia est Henrici quodlib. 6. quæst. 1. & in summa artic. 54. vbi docet, filium & Spiritum sanctum intelligendo quidem & amando produci, sed non qualibet dilectione vel intellectu; sed speciali quadam, quam *rationalem* vocat; & dicit, esse operationem singulari modo perfectam, intellectus quidem, quasi reflexam, & certo

modo intensam; voluntatis autem, admodum feruentem: cum essentialis & communis dilectio non sint ita perfectæ: Quam distinctionem vult etiam in creata notitia & dilectione locum habere, respectu verbi, seu termini per eas producendi.

Sed hæc sententia distinguens hoc modo duplex intelligere in Deo; tanquam falsa & improbabilis iure ab omnibus refellitur. Est enim distinctio facta; & contra veritatem ac perfectionem diuinæ essentia. Tum quia iuxta communem & veram Philosophiam, nullum est intelligere etiam in nobis adeò imperfectum, quo non producatur proportionatum verbum: cum hoc sit terminus intrinsecus actionis intelligendi; nec vero vllum sit intelligere sine actione intelligendi. Tum quia absurdum est, Deo tribuere intelligere quoddam imperfectum, etiam sola ratione distinctum à perfectissimo; multò autem absurdius dictum, intelligere essentialiter, adeoque commune omnibus personis, esse intelligere quoddam minus perfectum; cum omnino attributa essentialia Dei necessariò sint in suo genere infinitè perfecta. Quare quicquid perfectionis notionali illi intelligere tribuatur, siue explicetur per modum reflexionis, siue intentionis, & feruoris, non potest communi & absolutæ intellecti ac dilectioni denegari.

4 Secunda igitur sententia est Scoti in 1. distinct. 2. quæst. 7. & d. 23. quæst. 1. & 2. & quodlib. 2. vbi referens & refellens Henrici sententiam, alio modo actiones intellectus ac voluntatis in Deo distinguit. Nam in memoria seu intellectu paterno constituit duas quasi actiones, easque inter se minimè subordinatas; vnam vocat *intelligere*, alteram *dicere*: aitque illam esse communem omnibus personis, sed minimè productiuam verbi; hanc vero propriam patris, & productiuam verbi, seu potius ipsam verbi productionem. Quæ doctrina fundamentum habere posset in eorum sententia, qui dicunt, actum intelligendi, & verbum in nobis, esse duas qualitates realiter distinctas; quod quidem docere Caietanum, Ferrariensem, & alios plures Thomistas refert Suarez lib. 1. cap. 6. & de Thomistis aliquibus fatetur Torres quæst. 27. artic. 1. disput. 4. part. 1. Hi enim consequenter fateri debent, eas per duas actiones realiter item distinctas produci; ita vt dicere sit productio verbi, intelligere autem, vt est actio, sit productio actus intelligendi. Quæ doctrina proinde seruata proportionè, etiam diuinis accommodari posset, iuxta prædictam Scoti sententiam.

5 Sed quia eiusmodi doctrina, & per se ac reipsa, vt ex Philosophia suppono, & in sententia Scoti falsa est, rectè ex communi sententia docentis, verbum mentis nostræ non esse rem distinctam ab actu intelligendi, vt est qualitas in facto esse; ideo Scoti sententia non potest hoc modo explicari & defendi. Accedit, quod Scriptura & Patres satis aperè indicant, non solum Verbum intellectu, Spiritum sanctum voluntate, sed hunc quoque amando, illum intelligendo formaliter produci, vt videre est locis citatis dubio præcedenti. Denique vt in nobis verbum mentis non producitur nisi intelligendo, ita verbum etiam diuinum, si verè ac propriè verbum est, vt sanè est, necesse est intelligendo produci. Non

ergo